

SINXRON TARJIMA TEXNIKASI VA DIAKRON TADQIQI

*Boymurodova Nishona**O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti**2- bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada, sinxron tarjima texnikasi va diaxron tadqiqot nima ekanligi va sinxron tarjima texnikasining asosiy xususiyatlari haqida malumotlar beriladi. Shuningdek, diaxron tadqiqot olib borishda qanday bosqichlar va metodlar qo'llanilish zarurligi haqida so'z boradi. Ma'lumki, bir vaqtning o'zida yoki real vaqt rejimida tarjima sifatida ham tanilgan, tarjimon ma'lum bir manbaning gapini to'xtovsiz va deyarli kechiktirmasdan, tinglovchilar yoki auditoriya uchun maqsadli tilda yozish yoki aytib berish - sinxron tarjimadir. U asosan konferensiyalar, sammitlar va yirik xalqaro tadbirlar kabi sohalarda qo'llaniladi. Sinxron tarjima texnikasi ko'nikmalar, tezkorlik va yuqori darajadagi tinglash va gaplash qobiliyatini talab qiladi.

Kalit so'zlar: Sinxron tarjima texnikasi, diaxron tadqiqot, sinxron tarjima texnikasining xususiyatlari, diaxron tadqiqot bosqichlari va metodlari.

Abstract: In this article, information is provided about what is simultaneous translation technique and diachronic research and the main features of simultaneous translation technique. It also talks about what stages and methods should be used in conducting diachronic research. Also known as simultaneous or real-time interpreting, simultaneous interpreting is when an interpreter records or narrates the speech of a specific source in the target language for listeners or audiences without interruption and with virtually no delay. It is mainly used in areas such as conferences, summits and large international events. Simultaneous interpretation techniques require skills, agility and a high level of listening and speaking skills.

Key words: Simultaneous translation technique, diachronic research, characteristics of simultaneous translation technique, stages and methods of diachronic research.

Sinxron tarjima texnikasi va diaxron tadqiqot, ya'ni texnikaviy tekstlarni, ma'lumotlarni va xabarlarni boshqa tillarga o'girishning usuli va ko'rsatkichlarini o'rganish bilan bog'liq xizmatlarni ifodalash uchun kerakli strategiyalardir.

Sinxron tarjima texnikasi, yoki avtomatik tarjima, matni avtomatik ravishda o'girib berishni ta'minlaydi. Bu, sinxronlikning maqsadga muvofiqlik bilan amalga oshirilgan holda, tarjima ishini tezkor va avtomatlashtirmoqda. Bu usul, masofadagi doimiy sahifa ma'lumotlarini yagona tildan boshqa tilga o'tkazish, misol uchun ingliz tilidagi matni rus tiliga tarjima qilish va shunga o'xshash vazifalarni bajarishda ishlatiladi. Ushbu texnikaga hastaliklar ham kiritilishi mumkin, masalan, ma'nolarni

to'g'ri tushunishning masalalarini, til asosida zarur bo'lgan so'z mavzularini qidirishni va tarjima qilingan matnga maqsadga yo'naltirishning yagona to'liqligini ta'minlashni talab etishi mumkin. Sinxron tarjima texnikasi — bu jonli voqealar yoki konferensiyalar paytida, gapirish jarayoni bilan bir vaqtda, manba tilidan maqsadli tilda so'zma-so'z tarjima qilish jarayonidir. Bu texnika ko'pincha xalqaro yig'ilishlar, sammitlar, konferensiyalar va boshqa ko'p tilli tadbirlarda qo'llaniladi, chunki bu yerda tarjimonlar darhol gapirilayotgan nutqni maqsadli tilga tarjima qilib berishlari lozim bo'ladi. Sinxron tarjima texnikasining asosiy xususiyatlari:

1. Tezkorlik: Tarjimon gapirilayotgan so'zlarni deyarli kechiktirishsiz tarjima qilishi kerak, bu esa yuqori darajadagi diqqat va tez reaksiya talab etadi.

2. Avtomatikashtirish: Tarjimonlar o'zlarining bilimlari va mahoratlarini shunday yo'lga qo'yishlari kerakki, manba tilidagi so'zlarni avtomatik ravishda maqsadli tilga o'girishlari mumkin bo'lsin.

3. Tayyorgarlik: Tarjimon oldindan mavzuni, shu jumladan tegishli atamalar va iboralarni o'rganib chiqishi va majlis uchun zarur bo'lgan maxsus terminologiyani egallashi kerak.

4. Multitasking: Tarjima jarayonida tarjimon bir vaqtning o'zida bir nechta vazifalarni bajarishi kerak: gapirilayotgan so'zlarni eshitishi, mazmunini tushunishi, maqsadli tilga tarjima qilishi va bu tarjimani baland ovozda aytishi.

5. Tillararo Model: Tarjimonlar ikkala tilning madaniyati va konteksti o'rtasidagi farqlarni aniq tushunishlari va shu asosda samarali tarjima qilishlari kerak.

6. Yaxshi Xotira va Diqqat: Uzoq vaqtlar davomida yuqori darajada diqqatni saqlab, butun matnni tushunish va uni xotirada saqlab qolish qobiliyati muhimdir.

7. Stressga Bardoshlilik: Sinxron tarjimonlar oftobli ish sharoitlari va yuqori jismoniy hamda aqliy bosimga qarshi chiday oladigan psixologik va jismoniy tayyorgarlikka ega bo'lishlari zarur.

Diaxron tadqiqot esa ma'lumotlarni va matnni tavsiya etish uchun tashqi qayta ishlashga qodir bo'lishni ta'minlaydi. Bu, matnni o'g'irishdan oldin doimiy metodlarni va strukturalarni tahlil qilish, tarjima bo'yicha tipik masalalar va xatoliklarni aniqlab chiqish, hamda yuritadigan tashqi asosiy ko'rsatkichlarga e'tibor berishni o'z ichiga oladi. Afzalliklarining biri, bu usulning matnning maqsadga yo'naltirishi, tarjima ishini hojatdagi muqobil aniq til va ko'rsatkichlarga moslashgan holda amalga oshirishi.

Diaxron tadqiqotning boshqa bir strategiyasi, tarjima jarayonida nanoteknologiya, termatologiya (so'zlar so'roqning madaniy va so'zlar so'roqning madaniy - transolyatsiyalarni tushuntiradi) va bolalar misol bilan qo'llanmalar bilan ishlashdir. Bu usul texnik qo'llanmalarni oshirish, tarjima qiluvchi tahrirchilarga qo'llanma mualliflari, nomzodlar, yodnomalar hamda qaydnomalar bilan ishlashni talab qiladi. Diaxron tadqiq — bu til yoki boshqa tizimlarning uzun vaqt davomida yuz bergan tarixiy o'zgarishlarini o'rganish bilan shug'ullanuvchi tadqiqot usulidir. Bu tadqiqotlar

ma'lum bir tilning, huquqiy tizimning yoki boshqa madaniy elementlarning rivojlanishini vaqtdagi o'zgarishlar orqali kuzatishni o'z ichiga oladi. Diaxron tadqiqot olib borishda quyidagi bosqichlar va metodlar qo'llaniladi:

1. Ma'lumot Yig'ish: Tilshunoslar, tarixchilar yoki boshqa soha mutaxassislar tarixiy manbalarni to'plab, ularni tahlil qilishadi. Bu manbalar qadimiy yozma yozuvlar, qonunlar, qo'lyozmalar, kitoblar, audio va video yozuvlar kabi narsalardan iborat bo'lishi mumkin.

2. Kronologik Tartib: Topilgan ma'lumotlar vaqt jihatidan tartibga solinishi va ularning rivojlanish ketma-ketligi belgilanishi kerak. Buning uchun turli manbalarning sana va davrlari bilan bog'liq ma'lumotlar sharhlanadi.

3. Taqqoslash: Turli davrlarga tegishli materiallar o'rtasida taqqoslanadi, bu orqali tadqiqotchilar o'zgarishlar dinamikasi va ularga sabab bo'lmoqda degan hipotezalarni ishlab chiqishlari mumkin.

4. Hipotezalar Ishlab Chiqish va Sinovdan O'tkazish: Tadqiqotchilar to'plangan ma'lumotlar asosida tarixiy o'zgarishlar va tendensiyalarning sabablari haqida hipotezalar tuzadilar va bu hipotezalarni yangi topilgan yoki mavjud ma'lumotlar bilan sinovdan o'tkazadilar.

5. Tilshunoslikga Tadbqiq: Til bilish tarixi taraqqiyotini o'rganishda, diaxron tadqiqi lingvistikaning asosiy qismi bo'lib, u tilda vaqt o'tishi bilan yuz bergan fonetik, grammatik, leksik va semantik o'zgarishlarni o'rganadi.

6. Nazariy Ta'minot: Diaxron tadqiqotlar nazariy jihatdan tilshunoslikning tarixiy tilshunoslik subsohasi bilan ta'minlanadi, bu ilmiy ta'sirchan va metodologik yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Diaxron tadqiqi tilshunoslikda, tarixda, qonunshunoslikda, adabiyotshunoslikda va boshqa ko'plab sohalarda mohiyatan muhim bo'lib, u ushbu sohalarning tarixiy rivojlanishini va o'zgarishlarini chuqur tushunish imkonini beradi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, sinxron tarjima texnikasi qat'iy amaliyot, yuqori malakali mutaxassislik va doimiy ravishda o'z bilim va ko'nikmalarini yangilab turishni talab qiladi. Sinxron tarjima-tushunarliroq amalga oshirilayotgan texnikaviy maslahatchilik faoliyatining doimiy rivojlantirishda juda muhim ahamiyatga ega bo'lib, bunda hissa qo'shish yo'llari, o'rganish usullari va yangi texnikaviy imkoniyatlardan foydalanish juda muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hamidov X, Ismatullayeva N, Ergasheva S. Sinxron Tarjima. – Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik instituti, 2020.
2. Чернов Г.Ч.. Теория и практика синхронного перевода: Международные отношения, М., 1978. Собрание Восточных рукописей Академии наук. Том 1.

3. Simon, Thomas. "Exploring difficulties in simultaneous interpreting Insights from the English-French Louvain Corpus of Simultaneous Interpretations" Année académique 2018-2019.
4. Швейцер А. Д., Перевод и лингвистика. Уч. для институтов и факультетов ин.яз. -М., Воениздат, 1973.

